

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası 50. Olağan Genel Kurulu Ana Sorunlar Komisyonu Tarafından Hazırlanan Rapor

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası 50. Olağan Genel Kurulu; Ortadoğu başta olmak üzere dünyada emperyalist saldırganlığın arttığı, savaşların şiddetlendiği; ülkemizde ise ekonomik krizin her geçen gün derinleşerek yoksulluğu büyüttüğü; çağdaş, demokratik ve laik değerlere saldırıların yükseldiği ve afetlere karşı yapı stokundaki güvensizliğin yarattığı endişenin giderek arttığı koşullarda gerçekleştirilmiştir.

Küresel ölçekte devam eden siyasi ve askeri gerilimler, halkların egemenlik haklarını ve barış içinde yaşama arzusunu tehdit etmeye devam etmektedir. 7 Ekim 2024'ten bu yana Gazze'de soykırım yapan, Lübnan'dan Suriye ve Yemen'e bölge ülkelerini bombardımana tutan ABD-İsrail terörü bugün nihai hedef olan İran'a yönelmiştir.

ABD önderliğindeki emperyalist güçlerin dünyanın dört bir yanında uyguladıkları sömürgeci vahşeti görmezden gelmek mümkün değildir. Emperyalist müdahalelerin bir sonucu olarak ortaya çıkan bu çatışmalar; göç yollarında yitip giden hayatlara, tarihi kentlerin, barınma alanlarının, kentlerin altyapılarının yok edilmesine ve halkların derin bir yoksulluğa, halklar arası düşmanlığa sürüklenmesine neden olmaktadır.

Savaşın yarattığı yıkım ve insani trajedi karşısında, bilimin ve tekniğin yıkmak için değil, inşa etmek ve yaşatmak için kullanılması gerektiğine inandığımızın altını çiziyoruz. Bu yıkım ve yağmadan, üzerimize yıkılmaya çalışılan karanlıktan çözüm ancak emperyalizm ve onun siyonist maşasından kurtuluş ile mümkündür. Sınırlarımızın ötesinde yaşanan bu şiddet sarmalına karşı durmayı, ülkemizde ve dünyada barışı savunmayı, halkların kardeşçe yaşayacağı bir dünya talep etmeyi, mesleki sorumluluğumuzun bir gereği olarak görüyoruz.

Bu sebeple bir kez daha ABD emperyalizmini, siyonist İsrail'i şiddetle kınadığımızı bildiriyor ve bağımsız Ortadoğu ve bağımsız Türkiye talebimizi yineliyoruz.

Dünyada savaşların yol açtığı yıkım ve bu yıkımın en önemli sonuçlarından biri olan ekonomik zorluklar ülkemizde halihazırda devam eden ekonomik, siyasi ve toplumsal sorunlarla birleşerek yurttaşlarımızın yaşam koşullarını gittikçe daha da çetinleştirmektedir. Ülkemizin içinden geçtiği ekonomik süreç, emekçi kesimlerin yaşam standartlarını her geçen gün daha da geriletmektedir. Uygulanan yanlış ekonomi politikaları neticesinde artan enflasyon ve yaşam maliyeti, emeğiyle geçinen kesimlerin gelirlerini eritirken yoksulluğu yaygınlaştırmakta ve derinleştirmektedir. Sermaye birikimini önceleyen yaklaşımlar yerine halkçı ve kamucu bir anlayışın hakim kılınması, toplumun temel gereksinimlerine erişebilmesi adına zorunluluk arz etmektedir.

Bu karanlık tablonun temelinde; kaynakların adil bir şekilde dağıtılmaması, halkın yararına olan kamusal yatırımların kısıtlanarak kamu kaynaklarının sermaye çevrelerinin hizmetine sunulması yatmaktadır. Toplumun büyük çoğunluğunu olumsuz etkileyen bu ekonomik dar boğazdan çıkışın yolu; üretimi temel alan, kamusal denetimi güçlendiren ve emeğin haklarını koruyan bütüncül bir planlamadan geçmektedir.

Açıktır ki ülke ekonomisindeki olumsuz gidişat, inşaat mühendislerini de çalışma yaşamının her alanında doğrudan etkilemektedir. Kamuda görev yapan meslektaşlarımız, özlük haklarının gerilemesi ve maaşlarının reel değer kaybetmesiyle karşı karşıyayken; özel sektörde çalışanlar güvencesiz çalışma koşulları, uzun mesai saatleri ve düşük ücretlerle mücadele etmek zorundadır. Kendi iş yerinde mesleki faaliyetlerini yürüten meslektaşlarımız ise artan girdi maliyetleri ve eşitsiz şartlarda hizmet ürettikleri piyasa koşulları nedeniyle işlerini sürdürmekte zorlanmaktadır.

Meslektaşlarımızın yaşadığı bu sorunlar, mühendislik emeğinin değersizleştirilmesine neden olmakta ve mesleki niteliğin korunmasını güçleştirmektedir. Mühendislik hizmetlerinin niteliğinin düşmesi, nihayetinde üretilen yapıların ve altyapı hizmetlerinin güvenliğini de doğrudan etkileyen bir unsurdur. Vurgulamak gerekir ki meslektaşlarımızın ekonomik haklarının savunulması demek aynı zamanda halkın can ve mal güvenliğinin korunması anlamına da gelmektedir.

Ülkemizde çalışma hayatının en yakıcı sorunlarından biri de çoğunluğu meslek alanımızı ilgilendiren iş kollarında meydana gelen iş cinayetleridir. Daha fazla kâr elde etme düşüncesiyle işçi sağlığı ve güvenliği önlemlerinin ihmal edilmesi, her yıl yüzlerce işçinin hayatını kaybetmesine neden olmaktadır. Bu ölümlerin birer kaza değil, gerekli teknik ve idari önlemlerin alınmaması sonucu ortaya çıkan ağır birer ihmal olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir.

İşçi sağlığı ve güvenliğinin sağlanması konusunda TMMOB ve bağlı odalarının sürecin parçası kılınması büyük önem taşımaktadır.

Şantiyelerdeki denetimlerin sıklaştırılması ve iş güvenliği önlemlerinin eksiksiz uygulanması için yasal yaptırımların kararlılıkla işletilmesi gerekmektedir. İnsan hayatının ekonomik kaygıların üzerinde tutulduğu, güvenli çalışma ortamlarının sağlandığı bir inşaat sektörü için mücadele etmek, mesleki ve insani görevimizdir.

Ülkemizin en önemli sorunlarından bir diğeri de kadın cinayetleri ve kadına yönelik şiddettir. İçlerinde meslektaşlarımızın da bulunduğu tüm kadınların yaşam ve çalışma hakkı tehdit altındadır. Kadın mühendisler, meslek hayatlarında "eşit işe eşit ücret" ilkesinden mahrum bırakılabilmekte, bazı saha görevleri cinsiyet temelli yaklaşımlarla kendilerine verilmemekte ve kariyer basamaklarında "cam tavan" engelleriyle karşılaşmaktadırlar.

Çalışma ortamlarında maruz kalınan mobbing, taciz ve ayrımcı uygulamalar, kadın meslektaşlarımızın mesleki gelişmelerini engellemekte ve ağır psikolojik zararlar vermektedir. İMO olarak, kadınların çalışma yaşamında her türlü şiddet ve ayrımcılıktan uzak, eşit ve adil koşullarda yer alması için gerekli tüm adımların atılmasını ve İstanbul Sözleşmesinin yeniden uygulamaya alınmasını talep ediyoruz.

Ülkemizde demokratik kazanımlara, laiklik ilkesine ve çağdaş değerlere yönelik müdahalelerin artması, toplumsal barışı ve hukuk güvencesini tehdit altına sokmaktadır. Cumhuriyetin temel nitelikleri olan bu değerler; sadece siyasal birer tercih değil, aynı zamanda bilimin, aklın ve tekniğin özgürce icra edilebilmesi için gerekli olan yegâne zemindir. Laikliğin zayıflatılması ve rasyonel düşünceden uzaklaştırılması, eğitimden yargıya kadar her alanda nitelik kaybına yol açarken; demokratik kanalların daraltılması, toplumun farklı kesimleri arasındaki barış iklimini ve geleceğe dair güven duygusunu sarsmaktadır.

Hukukun üstünlüğünün egemen olduğu, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alındığı çağdaş bir toplum düzeni, mühendislik mesleğinin kamusal sorumluluklarını yerine getirebilmesi için de temel şarttır. Laiklikten, demokrasiden ve çağdaş değerlerden verilen her ödünün, toplumsal adaletsizliği ve güvensizliği derinleştirdiğini vurgulayarak güvenli bir gelecek ve huzurlu bir toplumsal yaşam için; bilimin rehberliğini, adaletin tarafsızlığını ve laikliğin sağladığı özgürlük ortamını kararlılıkla savunmaya devam ediyoruz.

Ülkemizde son dönemde yargı mekanizmasının siyasi iktidar tarafından bir baskı aracı olarak kullanılması, anayasal güvence altındaki seçme ve seçilme hakkını ağır bir biçimde zedelemektedir. Belediye başkanlarının görevden alınarak yerlerine kayyum atanması ve seçilmiş temsilcilerin yargı eliyle tasfiye edilmesi, sadece demokrasiyi değil, toplumsal iradeyi de doğrudan hedef almaktadır. Halkın oyuyla göreve gelenler ancak halkın iradesiyle ve hukuka uygun süreçlerle görevden ayrılabilir.

Yargının araçsallaştırılarak siyasi rakiplerin bertaraf edilmesi yöntemi, hukuk devletine olan güveni sarsmakta ve toplumsal adalete olan inancı derinden yaralamaktadır.

Hukuk ilkelerindeki bu sistematik bozulma, sadece siyasi alanla sınırlı kalmamakta, meslektaşlarımızın yürüttüğü teknik görevlerin yargısal süreçlerine de sirayet etmektedir. 6 Şubat depremlerinin ardından başlatılan yargı süreçlerinde, felaketin asıl sorumluları olan imar affı çıkarıcılar, denetim yetkisini kullanmayan idareciler ve rant odaklı planlama kararlarına imza atanlar yargı dışında tutulurken; mühendislik hizmeti veren meslektaşlarımızın "günah keçisi" ilan edilerek tutuklanması bu adaletsizliğin en somut göstergesidir. Defaatle vurguladığımız üzere, bilimsel veriler ve teknik raporlar dikkate alınmadan yürütülen, liyakatten uzak bilirkişi raporlarına dayanan bu yargı süreçleri, hukuki güvencemizi sağlayacak net zamanaşımı tanımının ve sorumluluk sınırlarının olmaması, gerçek sorumluların gizlenmesine hizmet etmektedir. Hukuk güvencesinin ortadan kalkması, mühendislik mesleğinin icrasını imkânsız hale getirmekte ve adaletin yerini siyasi veya toplumsal birer linç pratiğine bırakmasına neden olmaktadır.

İş ve İstihdam

Bugün bir meslek alanı olarak inşaat mühendisliği tarihinin en kötü dönemini yaşamaktadır. Odamızın hazırladığı rapora göre; her 3 inşaat mühendisinden biri işsizdir. Bu oran genç inşaat mühendisleri arasında yüzde 50 seviyelerine ulaşmıştır. 6 Şubat Depremlerinin bir kez daha gözler önüne serdiği gerçek odur ki bugün Türkiye'nin başta inşaat mühendisleri olmak üzere teknik eleman ihtiyacı bulunmaktadır. Bu ihtiyaca rağmen meslek alanımızdaki bu yüksek işsizlik oranlarının hiçbir mantıklı açıklaması yoktur.

Kamu hizmetlerindeki plansızlık, kamucu politikalardan uzaklaşarak piyasanın ihtiyaçlarına göre hareket eden anlayış, toplumun ihtiyaç duyduğu temel hizmetlerin aksatılmasına, kaynakların yanlış yönetilerek ülkenin zarara uğratılmasına neden olmakta, halkın can ve mal güvenliği tehlikeye atılmaktadır. Kamu yararı gözetilmeden yapılan ödeme garantili projelere kamu kaynakları akıtılırken kamuda mühendis istihdamı neredeyse ortadan kaldırılmıştır. Bugün her on mühendisten yalnızca ikisi kamuda istihdam edilmekte, kamuda çalışan mühendislerin diğer meslek gruplarına yapılan düzenlemelerden sonra yaşam standartları gerilemektedir.

Özel sektörde ise firmalar, düşük sigorta primi ve vergi ödemek için mühendis olarak çalıştırdıkları personelin meslek kodlarını yanlış beyan etmektedir. Mühendisler TMMOB tarafından belirlenen mühendislik asgari ücretinin çok altında, hatta genel asgari ücret seviyelerinde çalıştırılmaktadır. Mühendis emeğini bir maliyet unsuru olmaktan daha fazla görmeyen piyasacı anlayışın kâr hırsı nedeniyle mühendislik hizmetleri çoğu projede kağıt üzerinde kalmaktadır.

Mühendislere Yönelik Şiddet

Meslektaşlarımız, görevlerini mühendislik kurallarına uygun şekilde yerine getirmeye çalışırken, şantiyelerde ve denetim alanlarında çeşitli şiddet olaylarına maruz kalmaktadırlar. Uygunsuz imalatlara müdahale eden mühendislerin fiziksel saldırılara uğraması, hukuki ve idari denetimin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

Mühendisin sahada can güvenliğinin bulunmaması, denetim mekanizmasının işlemlerini engelleyen ciddi bir tehdittir. Meslektaşlarımızın can güvenliğini sağlamak bir lütuf değil, kamu gücünün yerine getirmekle yükümlü olduğu asli bir sorumluluktur. Başta Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olmak üzere tüm ilgili kurumlar, şantiyelerdeki şiddet olaylarını daha fazla görmezden gelmemeli,

denetim ve yönetim görevini yürüten meslektaşlarımızın "kamu görevlisi" statüsünde sayılması ve yasal koruma kalkanına alınması için gerekli adımlar atılmalıdır.

Yetkin Mühendislik

Bugün 4 yıllık mühendislik lisans eğitimini tamamlayan mühendis neredeyse sınırsız imza yetkisiyle sektörde faaliyet yürütebilmektedir. Ancak halkın can ve mal güvenliğini yakından ilgilendiren bir meslek alanında yalnızca diploma sahibi olmak bir iş gerektiği gibi yapabilmeyi ölçütü olamaz.

İnşaat mühendisliği meslek alanında uygulama ve tecrübe büyük öneme sahiptir. Bu sebeple, inşaat mühendisliğinin ilgi alanına giren konularda halkın güvenli yaşam hakkının korunması ve yatırımların ekonomik sınırlar içerisinde kalması amacıyla "Yetkin Mühendislik" sisteminin hayata geçebilmesi için yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bunu yapabilecek kurum ise tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde 6235 sayılı kanun ile görevlendirilmiş ve yetkilendirilmiş meslek kuruluşlarıdır. İnşaat mühendisliği meslek uygulaması ve inşaat mühendislerinin yetkinlik/yeterlik belgelendirilmesinin İnşaat Mühendisleri Odasının dışında gerçekleşmesi hukuken de işin gereği mantıken de yanlıştır.

Yapı Stoku ve Kentsel Dönüşüm

Türkiye'nin yapı stokunun durumu, mevcut belirsizlikler ve riskli yapılar nedeniyle en önemli toplumsal sorunlardan biridir. Kentsel dönüşüm çalışmalarının rantsal bir beklentiyle değil, bilimsel veriler ve halkın barınma hakkı gözetilerek yürütülmesi şarttır. 6 Şubat depremleri sonrası yapı stokunun iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi çalışmalarının önemi bir kez daha anlaşılmıştır.

Kamusal sorumluluk, imar barışı adı altında yapılan uygulamalarla yurttaşların hayatını devlet eliyle riske atmak değil; yapı stokunun envanterinin çıkarılması, riskli yapıların belirlenmesi ve bu yapıların modern güçlendirme teknikleriyle veya yerinde dönüşümle depreme dayanıklı hale getirilmesidir. Dönüşüm süreçlerinde vatandaşların mağdur edilmediği, şeffaf ve bilimsel bir modelin uygulanması gerekmektedir.

Şantiye Şefliği

Şantiye şefliği, bir yapının fen ve sanat kurallarına uygun olarak inşa edilmesinde hem teknik hem de idari açıdan en kritik görevlerden biridir. Mevcut uygulamada bir inşaat mühendisinin aynı anda çok sayıda şantiyede görev alabilmesine olanak tanıyan mevzuat düzenlemeleri, bu görevin hakkıyla yerine getirilmesini engellemekte ve şantiye şefliğini sadece kağıt üzerinde kalan bir imzadan ibaret hale getirmektedir. Oysa her şantiye, kendine özgü riskleri ve teknik detayları barındıran canlı bir süreçtir; bu sürecin yönetimi ancak tam zamanlı bir mesleki nezaret ile mümkündür.

Odamız 1500 m2 üstü bütün işlerin şantiye şefliğinin tam zamanlı olarak yapılmasını, işin niteliğine göre mesleki deneyim aranmasını, şantiye şeflerinin meslek içi eğitim alması gerektiğini, şantiye şeflerinin özlük haklarının geliştirilmesini savunmaktadır.

Şantiye şefliği sürekli eğitime ihtiyaç duyan, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri, norm ve standartlardaki değişiklikleri yakından takip etmesi gereken kamusal bir görev alanıdır. Odamızca Bakanlığa sunulan önerilerde şantiye şefliği yapılabilmesi için öngörülen meslek içi eğitim faaliyetleri ve belgelendirme Bakanlık tarafından dikkate alınmamıştır.

Bir diğer taraftan şantiye şeflerinin özlük haklarına yönelik önerdiğimiz TMMOB asgari ücretinin altında çalıştırılmaması, sigorta primlerinin düzenlenmesi hususlarında da yayımlanan değişiklikle herhangi bir düzenleme bulunmamakta, şantiye şeflerinin ücretleri piyasa koşullarına bırakılmakta, meslek odaları yönetmelikte yine yok sayılmaktadır.

Meslek Odalarının Belgelendirme Yetkisi

Odamız Anayasa'dan aldığı yetkiyle, inşaat mühendisliğinin bütün alanlarında, toplum yararına, çağdaş tekniklere ve etik ilkelere uygun, üstün nitelikli ve güvenilir mühendislik hizmetlerinin sunulmasına ve bu hizmetlerle ilgili yanlış uygulamaların önlenmesine yönelik üyelerinin temel bilgilerine ve meslekî deneyimlerine dayanan yetkinliklere dair belgelendirmeler yapmaktadır.

Ancak özellikle son 20 yılda müteahhit ekonomisiyle kol kola yürüyen siyasi anlayışın kendisine engel olarak gördüğü meslek odalarının yetkileri kısıtlanmış, meslek alanındaki denetimler ortadan kaldırılmıştır. Mevzuatta yapılan değişikliklerle meslek odalarının kamu adına denetim yapma yetkisi elinden alınmıştır. Vaziyet o kadar vahim bir hal almıştır ki mevzuatla ibraz edilmesi zorunlu olan Şantiye Şefliği Oda Kayıt Belgesi, SİM/İTB vb. belgeler dahi olmadan ilgili kurumlarca işlem yapılmakta, Odamızın belediyelerle imzaladığı protokoller aracılığıyla uyguladığı bazı denetimler iptal edilmektedir. Uygulamadaki boşluklar yüzünden sahte ve imzacı mühendislerde ciddi artış gerçekleşmiştir.

Yapı Denetimi

Mevcut yasal düzenlemenin en büyük hatası, denetim hizmetinin "kamusal" niteliğinin yok sayılarak denetim hizmetinin ticarileştirilmesidir. Yapı denetimi, halkın can ve mal güvenliğini yakından ilgilendiren bir alan olarak serbest piyasanın rekabetçi koşullarına terk edilemez.

Mevcut yapı denetim sistemi, yarattığı ekonomik ve yapısal koşullar nedeniyle denetim faaliyetlerini kâr odaklı bir modele itmekte; mühendislik hizmetlerinin maliyet unsuru olarak görülmesine, nitelikli işgücünden kaçınılmasına ve teknik denetimin kağıt üzerinde yürütülmesine zemin hazırlamaktadır. Sonuç olarak sistem, etkin ve bağımsız bir teknik denetim mekanizması üretmek yerine, denetimin amacını zayıflatan yapısal sorunları yeniden üretmektedir.

Bu yapısal sorunlar, sistem içinde denetçi, kontrol elemanı ve şantiye şefi olarak yer alan mühendis ve mimarları doğrudan etkilemekte, ekonomik sorunların yanı sıra mesleki bağımsızlıklarını zedeleyen sorunlarla boğuşmalarına da sebep olmaktadır. Mesleğinin gereğini yapmaya çalışan meslektaşlarımız üstlendikleri sorumluluğa göre son derece düşük ücretlerle çalıştırılmakta, üstelik bu ücretleri bile zamanında alamamakta, her an işsiz kalabileceği endişesi taşımakta, bir yandan yapı üretim sürecinde görev alan eğitimsiz ve vasıfsız usta, kalfa ve işçi gibi meslek mensupları ile uğraşırken diğer yandan yapı sahibi veya yüklenici tarafından proje dışı imatları görmezden gelmeye zorlanmaktadır.

İnşaat Mühendisliği Eğitimi

Siyasi iktidarın popülist bir anlayışla her ile bir üniversite kurulması politikalarının sonucu olarak fizikî imkânları yetersiz, laboratuvar, kütüphane gibi en temel eğitim/öğretim alanlarının bile sağlanmadığı yeni bölümler açılmış, nitelik ve nicelik açısından yetersiz akademik kadrolarla birlikte öğrenci kontenjanları artırılmıştır. Gerçekten de bugün İnşaat Mühendisliği bölümlerine matematik, fizik gibi alanlarda temel yeterliliğe sahip olmayan öğrenciler kabul edilmektedir.

Türkiye'deki İnşaat Mühendisliği eğitim-öğretim programlarının birçoğu İnşaat Mühendisliği uygulamalarının gerisinde kalmıştır. Programların bugünkü durumu ne günümüz şartlarında ihtiyaç duyulan nitelikleri ne de gelişen teknolojinin şekillendireceği yeni İnşaat Mühendisi niteliklerini kazandıracak ölçütlere sahiptir.

Bugün İnşaat Mühendisliği Bölümlerinin kontenjanları toplamı on binlere dayanmış olup, bu durum İnşaat Mühendisliği Bölümü mezunlarının büyük bölümünün işsiz kalmasına, iş bulabilenlerin ise çok düşük, hatta asgari maaştan daha az ücretler karşılığında çalışmasına sebep olmuştur.

Sonuç olarak;

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası 50. Olağan Genel Kurulu, mesleğimizin ve ülkemizin içinden geçtiği bu zorlu süreçte çözüm yollarını bilimsel bir temelde ve ortak akılla belirlemiştir.

2. İnşaat Mühendisliği Kurultayımızda; mesleğimizin onuru, meslektaşlarımızın hakları ve ülkemizin geleceği için oluşturulan Oda perspektifi, tüm meslektaşlarımızın geniş katılımıyla şekillendirilmiştir. Bu kurultayda alınan kararlar, Odamızın her kademesindeki birimleri tarafından benimsenen ve önümüzdeki dönemlere ışık tutacak olan ilkesel kararlar niteliğindedir.

Mühendislik bilgisinin toplum yararına kullanıldığı, hukukun üstünlüğünün sağlandığı ve emeğin sömürülmediği bir geleceğin umuduyla; 2. İnşaat Mühendisliği Kurultayımızda somutlaşan ilkeler doğrultusunda; ekonomik krize, iş cinayetlerine, mesleki itibarsızlaştırmaya ve demokratik hak ihlallerine karşı örgütlü mücadelemizi kararlılıkla sürdüreceğiz. Bilimin aydınlığında, mesleki dayanışmamızın verdiği güçle, daha güvenli ve adil bir geleceği hep birlikte inşa edeceğiz.